

Voorzitter: T. van Zoelen (PvdD)

Namens de raad: J. Jones (GroenLinks), R. Gierkink (PvdA), M. Martinez Doubiani (D66), W. Pechler (PvdD), Y. Menger (Stadspartij 100%), D. Brandenburg (SP), E. Akkerman (VVD), M. Goodijk (S&S), R. van der Heide (CU), J. de Haan (CDA), E. Bernabela (PvhN), D. Ram (PVV)

Namens het college: M. Molema (wethouder)

Namens de griffie: W. Bierman

Actieplan huiselijk geweld

00:14:54

Voorzitter: Goedenavond allemaal. Welkom bij deze meningsvormende sessie over het raadsvoorstel Actieplan huiselijk geweld, kindermishandeling en geweld tegen vrouwen en de collegebrief Regionaal actieplan seksueel geweld Gronings Offensief. We hebben vanavond geen insprekers, dus het woord is gelijk aan de raad. Zoals u gewend bent, beginnen we met een eerste termijn. Voor de eerste termijn ga ik een rondje maken en vragen wie een politieke vraag heeft aan de wethouder. Het is niet de bedoeling om elkaar te interrumpen of technische vragen te stellen. Daarna is de beantwoording aan de wethouder. Ik hoop dat de wethouder de beantwoording bondig houdt voor de eerste termijn, zodat we tijd overhouden voor de tweede termijn. We hebben 90 minuten voor deze sessie, dat betekent maximaal vier minuten per fractie en zestien minuten voor het college. Ik ga nu een rondje maken, wie een vraag heeft voor de wethouder in de eerste termijn. Ik zie mevrouw Goodijk en mevrouw Akkerman van de VVD. PvdA, Evelien Bernabela. Ik ga u bij langs. Mevrouw Goodijk, Student en Stad.

00:16:16

Mevrouw Goodijk (Student en Stad): Dank u wel, Voorzitter. We hebben vorige week natuurlijk hele heftige verhalen gehoord. Wat we van ervaringsdeskundigen begrepen, was dat vooral het moeten wachten op hulp heel ingrijpend en heftig kan zijn. Er zijn blijkbaar dus ook niet altijd genoeg deskundigen. Mijn vraag aan de wethouder is: hoe kunnen wij hier als gemeente mee omgaan? We willen natuurlijk sneller, maar ook mensen beter kunnen helpen. Hebben wij daar de mensen en de knowhow voor? Dank u wel.

00:16:48

Voorzitter: Mevrouw Akkerman.

00:16:52

Mevrouw Akkerman (VVD): Dank u, Voorzitter. Volgens mij werkt mijn kastje niet goed, want ik krijg een andere naam. Ik ga door en ik ben nog steeds Elisabeth Akkerman. Wij lezen in de stukken dat ondanks dat we veel inzet hebben gedaan het niet genoeg is gebleken, dus we willen intensiveren. Onze vraag is: hoe weten we nu of dit wel genoeg is en wat gaan we doen als onderweg blijkt dat het niet zo is? Is er dan een plan B?

00:17:19

Voorzitter: Justine Jones.

00:17:22

Mevrouw Jones (GroenLinks): Dank u wel, Voorzitter. Vanuit GroenLinks hebben wij

twee vragen. Eén gaat een beetje in op de vraag van mijn voorganger. Er staat heel duidelijk dat onder andere het doel van dit plan is dat we willen dat het aantal meldingen toeneemt. Tegelijkertijd wordt ook gesproken over een herprioritering binnen de WIJ. Ik ben benieuwd hoe het college gaat voorkomen, als straks in die noordelijke wijken het aantal meldingen toeneemt, dat de pilot niet ondergaat aan zijn eigen succes. Het tweede punt: er wordt een evaluatie genoemd in het plan en GroenLinks vraagt zich af of de wethouder kan toezeggen dat de raad jaarlijks op de hoogte wordt gehouden van de uitkomsten van die evaluatie en of het bij succes de bedoeling is...

00:18:10

Mevrouw Jones (GroenLinks): Bij succes, dat is een beetje raar bij dit onderwerp. Ik bedoel, als de doelen behaald worden die beoogd worden met deze pilot, kan het dan ook uitgerold worden in andere wijken en buurten in onze gemeente?

00:18:24

Voorzitter: Dank. Mevrouw Bernabela, Partij voor het Noorden.

00:18:28

Mevrouw Bernabela (Partij voor het Noorden): Bedankt, Voorzitter. Ik heb nog een tweetal vragen. Waar komt het steunpunt? Er wordt een steunpunt beschreven, maar waar komt het? Komt het alleen op een centrale plek of ook in wijken en dorpen? De tweede vraag is: worden er ook trainingen voor vertrouwenspersonen georganiseerd?

00:18:56

Voorzitter: Dat zijn een beetje technische vragen, maar goed...

00:19:00

Voorzitter: Even zien. De heer Ram.

00:19:04

De heer Ram (PVV): Ja, enkele vragen aan de wethouder. De problematiek is bijzonder groot en veel groter dan we kunnen aanpakken met dit plan van aanpak. De vraag is, we investeren een hoger bedrag, maar waarom niet opschalen naar een miljoen of vier miljoen? Het gaat ook om prioritering binnen de gemeente. Ik heb liever een miljoen extra hiervoor dan een miljoen naar Forum, als het om een integrale afweging gaat. Een ander punt waar ik mee zit...

00:19:50

De heer Ram (PVV): De problematiek is helder, alleen ik mis een aantal andere groepen. Er is ook binnen gezinnen geweld tegen mannen en geweld binnen relaties bij de zogeheten LHBTI-gemeenschap en relaties onderling. Die worden niet genoemd. Ik denk dat dit ook een belangrijke doelgroep is om te kijken, hoe kun je daar geweld in relaties aanpakken. Hoe kijkt de wethouder daar tegenaan? Ik denk dat een integrale aanpak van dit soort problematiek heel erg belangrijk is. Dank u wel, Voorzitter.

00:20:29

Voorzitter: Duidelijk. Mevrouw Gierkink, Partij van de Arbeid.

00:20:33

Mevrouw Gierkink (Partij van de Arbeid): Bedankt, Voorzitter. Ik heb nog een drietal

vragen. De eerste: hoe kijkt de wethouder naar het uitbreiden van de doelgroep, die de meldcode hanteert, met medewerkers van woningcorporaties? Die komen namelijk ook veel achter de voordeur. Om terugval te voorkomen, vragen we ons af hoe de extra inspanning in de noordelijke wijken zich verhoudt tot de inspanning in andere wijken? Dan nog over de inzet van de middelen. Heeft het college overwogen om de beschikbare middelen toe te voegen aan de capaciteit van de hulpverlening in plaats van aan een projectleider? Dat we bijvoorbeeld niet ergens in de WIJ snijden, maar juist investeren in extra handen aan het bed of in dit geval op de bank?

00:21:17

Voorzitter: Heb ik daarmee het rondje compleet? Ik geloof het wel. Dan is nu de beantwoording aan de wethouder.

00:21:25

Mevrouw Molema: Dank u wel. We hebben volgens mij vorige week met elkaar kunnen horen wat de enorme impact is op het moment dat thuis iets speelt, waardoor je niet veilig bent. Dat tekent zich een heel leven door bij mensen en dat maakt dit een enorm maatschappelijk probleem. Het lastige daaraan is dat we nooit genoeg kunnen doen. Het liefste zou je willen dat iedereen veilig thuis kan leven, dat kinderen veilig opgroeien, dat er geen huiselijk geweld is en geen geweld tegen vrouwen. Wat wij proberen te doen met dit actieplan is zoeken naar wat kunnen we op dit moment doen. Wat zijn interventies die bewezen zijn en kunnen we die inzetten in een aantal wijken, waarvan we weten dat er een samenhang is met de sociaaleconomische status in die gebieden? Het allerliefste zou je alles meteen in alle wijken willen doen, maar we lopen er ook tegenaan dat we mensen moeten hebben die meldingen gaan opvangen. Het is voor u wel goed om te weten, als er een melding binnenkomt bij Veilig Thuis is er nu een wachtlijst voor op dit moment. Je moet het dus heel erg gedoseerd doen. Het is net wat één van u al zei, als er goede resultaten zijn...

00:22:35

Mevrouw Molema: Dat voelt heel gek. Het voelt ook heel gek om te zeggen, we streven naar meer meldingen op huiselijk geweld. Dat is echter tekenend, omdat je dan weet wat er thuis gebeurt. Dat je in ieder geval weet dat daar iets aan de hand is en dat je ook kunt helpen met elkaar. We moeten daar echter ook echt heel erg realistisch in zijn. Als de vraag is van, wilt u ons meenemen in de evaluatie die we jaarlijks doen met partners, dan willen we natuurlijk u als raad daar ook in meenemen om te laten zien wat levert dit op. Het is echt een gigantische uitdaging. Ik durf ook wel te zeggen dat ik het heel erg spannend vind. Stel dat er echt heel veel meldingen komen, hoe gaan we dan de keuzen maken om te zorgen dat er altijd hulpverlening aanwezig is?

00:23:14

Mevrouw Molema: Dat is een spanning die nog veel venijniger wordt, als je ziet dat op dit moment voor alles in het sociaal domein indexaties gigantisch toenemen. Wij krijgen dat geld niet vanuit het Rijk, dus dat maakt dat je heel scherp moet gaan prioriteren. Wat u leest in dit actieplan is dat wij heel bewust zeggen, dit krijgt prioriteit binnen de WIJ; als iemand een melding doet, dan moet hulpverlening beschikbaar zijn en dat moet ook iemand zijn die daar deskundig in is. Hebben we dat nu met een knip met de vingers voor alles meteen geregeld? Nee, dus dat vraagt

straks ook bij de implementatie echt dosering van ons om dat goed te doen, omdat we niet willen dat mensen voor een dichte deur staan.

00:23:54

Mevrouw Molema: Dat was volgens mij de eerste vraag van mevrouw Goodijk, wachten we op hulp, menskracht en deskundigheid? Wij gaan ons daar uiterst voor inzetten. Kan ik nu de garantie afgeven dat dit altijd goed gaat? Dat durf ik niet, omdat ik het echt heel spannend vind om te zien wat er gaat gebeuren op het moment dat we maximaal gaan inzetten op die signaleringsfunctie om mensen toch richting de hulpverlening te krijgen. Daar gebruiken we heel veel ervaringsdeskundigen bij. U heeft ook kunnen lezen en ik vond dat zelf heel erg tekenend, wij hebben een gesprek gehad met een aantal ervaringsdeskundigen en die zeiden: 'Wij leerden pas wat de norm is van 'normaal' op de middelbare school'. Het is heel lastig om je te realiseren dat kinderen of ouders opgroeien die nooit hebben geleerd dat het normaal is, dat iemand niet aan je zit of dat je niet wordt geslagen en dat ze dat pas leren op een middelbare school. Wij hebben met elkaar echt heel veel werk te verzetten om samen met onderwijzers, maar ook met iedereen die wat meer in de persoonlijke omgeving van mensen komt, dat gesprek op gang te krijgen.

00:24:59

Mevrouw Molema: Hoe weten we nu of dit goed genoeg is? Op het moment dat wij zien dat het aantal meldingen of het aantal signalen dat binnenkomt stijgt, dan weten we in ieder geval dat we meer zicht krijgen op wat nu verborgen is. We weten alleen op basis van allerlei landelijke onderzoeken wat globaal de problematiek is en dat heeft u ook kunnen lezen in het stuk. Op een gegeven moment zien we of de meldingen of signaleringen in de buurt komen van wat de onderzoekers zeggen, wat er aan de hand is. Dan weet je echter nog steeds niet of je 100 procent te pakken hebt.

00:25:32

Mevrouw Molema: Eén van de vragen was, hoe zit het nu met de noordelijke wijken ten opzichte van de rest? We hebben een bestaande aanpak en die zetten we ook door in andere wijken. Het is dus niet zo dat op het moment dat er iets in de zuidelijke wijken of in één van onze dorpen aan de hand is, dat mensen nu geen hulp krijgen. Wij zetten alleen extra intensief in deze gebieden in, ook om ervaring op te doen. Mocht blijken dat we goede resultaten halen met deze aanpak, dan kunnen we ook voorleggen of we extra mogelijkheden zien voor financiering om ook uit te breiden in de andere gebieden.

00:26:08

Mevrouw Molema: De heroriëntering binnen de WIJ was nog een vraag. Dat is echt een hele spannende de komende periode, want dit gaat wel ten koste van andere taken. We hebben heel bewust gezegd, als we veiligheid thuis niet geborgd hebben...

00:26:21

Mevrouw Molema: Je weet, het komt voorbij in mentaal welzijn, in Kansrijke Stad en bij gezondheid. Overal zie je geweld als één van de belangrijkste thema's en als oorzaak voor heel veel problematiek in het leven van mensen, dus dan is dit wel één van de prioriteiten die wij neerleggen.

00:26:41

Voorzitter: De wethouder is al bijna over de helft van haar totale tijd heen. Ik wil u vragen om het bondig te houden voor de eerste termijn, want dan kunnen we in de tweede termijn er wat dieper op ingaan. Ja, is goed.

00:26:57

Mevrouw Molema: Trainingen voor vertrouwenspersonen. We zetten maximaal in om mensen die actief zijn als professional in de wijk te trainen. De vraag over de woningcorporaties. Ik heb dat aanbod ook al een keer gekregen, dus dat is er eentje die we mee kunnen nemen. Dat we het aanbod doen, als corporaties mee willen doen, dat ze de professionals die achter de voordeur komen ook daarop kunnen trainen. Even kijken. De keuze om meer in te zetten...

00:27:29

Mevrouw Molema: Ik zou het heel graag willen, maar ik durf het op dit moment niet aan, omdat ik niet weet wat er los komt en wat dat gaat doen bij Veilig Thuis. We gaan dit proberen met elkaar en we zetten ons daar uiterst voor in. We houden jullie op de hoogte. Mocht blijken dat het goed werkt, dan denk ik dat er vanuit allerlei landelijke middelen ook nog wel wat mogelijkheden zijn om wat te doen. Dan komen we echt bij u terug, daar mag u op vertrouwen. Andere groepen, zoals mannen en LHBTI. Huiselijk geweld is in de brede zin het thema, dus ook op het moment dat het huiselijk geweld zich richt tegen mannen. Feitelijk weten we wel dat het zich in het merendeel van de gevallen richt op vrouwen. Rondom LHBTI gaat het meer om de sociale veiligheid op straat. Daar hebben we binnenkort een sessie over. Echter, als dat in de relatiesfeer speelt, valt dat gewoon onder deze aanpak van huiselijk geweld.

00:28:18

Mevrouw Molema: De meldcode voor corporaties. Het is nog even heel goed om te zeggen dat de meldcode alleen geldt voor wat wettelijk is vastgelegd. Die trainingen rond preventie kunnen we dus zo breed mogelijk inzetten. Noordelijke wijken ten opzichte van de rest ben ik op ingegaan. De vraag over projectleider. Wij hebben iemand nodig die acties gaat uitzetten. De hulpverlening regelen wij via de prioritering bij de WIJ. Het bouwen van het netwerk en trainingen en noem maar op ook, maar we hebben wel iemand hier in de organisatie nodig die zorgt dat het gaat lopen en dat partijen bij elkaar komen.

00:28:53

Mevrouw Molema: De vraag was, waar komt exact het steunpunt. We hebben nog geen locatie. We zijn nog in gesprek over bij welke organisatie we het exact gaan onderbrengen en wat een goede keuze is. Dat doen we met ervaringsdeskundigen. We vragen wat zou nu de organisatie zijn of de plek zijn waar jij naartoe gaat op het moment dat je daar behoefte aan hebt. We horen wel hele verschillende verhalen vanuit ervaringsdeskundigen en een deel heeft echt behoefte aan een fysiek steunpunt, dus daar kijken we nog naar. Dat waren volgens mij de vragen.

00:29:23

Voorzitter: Dank. Mevrouw Menger als eerste het woord wil voor de tweede termijn. Gaat u gang, Stadspartij 100% voor Groningen.

00:29:39

Mevrouw Menger (Stadspartij 100% voor Groningen): Dank u wel, Voorzitter. Zoals we met elkaar weten, is het doorbreken van de cirkel van geweld immens moeilijk. De aantallen die genoemd worden zijn schokkend; 72 geweldsincidenten voordat er een melding wordt gemaakt. Wat een leed, Voorzitter. Een plan van aanpak is noodzakelijk. Het inventariseren van het plan van aanpak is noodzakelijk. Een doorlopende campagne is nodig, juist om het bewustzijn te creëren en om het vast te houden, want men is geneigd om wat men niet normaal vindt niet te zien. Het grote ongemak wat men ervaart bij het zien van tekenen of vermoeden van huiselijk geweld en/of kindermishandeling bepaalt toch vaak je volgende stap.

00:30:27

Mevrouw Menger (Stadspartij 100% voor Groningen): Voorzitter, ik kan uit eigen ervaring wat vertellen en ik neem u mee naar mijn kindertijd.

00:30:42

Mevrouw Menger (Stadspartij 100% voor Groningen): Ik snapte niet dat niemand wat aan mij zag of merkte als kind, maar zoals vorige week al benoemd, kinderen zijn een meester in het verhullen. Met betrekking tot het grote ongemak wat omstanders ervaren bij het opmerken van signalen en het bespreekbaar maken, ook ik hoorde op latere leeftijd dat mensen wel een vermoeden hadden, maar zich tegelijkertijd niet konden voorstellen dat het binnen ons gezin voorkwam. Dan kom ik op een punt waar ikzelf en mijn fractie toch mee worstelen. We zijn geneigd om te denken dat huiselijk geweld en kindermishandeling meer voorkomt bij gezinnen met multiproblematiek. De risicofactoren die vaak benoemd worden, zijn armoede, schulden en/of verslavingsproblematiek.

00:31:30

Mevrouw Menger (Stadspartij 100% voor Groningen): In het programma worden de noordelijke wijken genoemd en al meerdere mensen hebben hier aangegeven, heb alsjeblieft ook oog voor de andere wijken. Voorzitter, huiselijk geweld en kindermishandeling komen binnen alle lagen van de bevolking voor. Zoals ik net al aangaf, men zei altijd dat ze het nooit hadden verwacht hadden van onze ouders. Dat ze nooit hadden verwacht dat er binnen ons gezin kindermishandeling en misbruik had plaatsgevonden. Voorzitter, want ons gezin was een welgesteld gezin waarbij de ouders rolmodellen waren voor anderen.

00:32:09

Mevrouw Menger (Stadspartij 100% voor Groningen): Het is belangrijk om mensen die je niet in het zicht hebt wel te bereiken. Deze gemeente doet haar best en wil meer doen dan haar best en daar zijn middelen voor nodig. Mijn fractie zou willen pleiten voor een nog grotere aandacht voor femicide. Vanmiddag was dit onder andere onderwerp van gesprek in de Tweede Kamer. Mijn wens en van onze fractie en meerdere fracties is dat dit ook in de gemeente zal gaan plaatsvinden, vooral omdat dit nog een relatief onbekend onderwerp is binnen het aandachtsgebied van huiselijk geweld en geweld tegen vrouwen.

00:32:45

Mevrouw Menger (Stadspartij 100% voor Groningen): Tenslotte Voorzitter, dit is een grote maatschappelijke opgave en ik heb niet de illusie dat huiselijk geweld en kindermishandeling uit de samenleving verbannen kunnen worden. Echter, het

aanpakken van huiselijk geweld en kindermishandeling kan en moet wel voortdurend hoog op de agenda staan van onze gemeente. Zoals we in het plan terug kunnen lezen, is dit de intentie van onze gemeente, waarvoor dank. Voorzitter, wat echter niet normaal is, moet als abnormaal worden gekwalificeerd en onderwerp van gesprek en aanpak blijven. Alle benodigde middelen moeten daarvoor beschikbaar zijn of worden vrijgemaakt. Dank u wel.

00:33:24

Voorzitter: Ik dank u voor uw bijdrage. Even een slokje water en dan kijk ik even, wie als volgende het woord wil. De heer Pechler van de Partij voor de Dieren, gaat uw gang.

00:33:43

De heer Pechler (Partij voor de Dieren): Dank, Voorzitter. Dank ook aan de organisatie voor de indrukwekkende, heftige en informatieve sessie over seksueel geweld van vorige week. De Partij voor de Dieren is erg te spreken over de lokale en regionale plannen tegen huiselijk geweld en seksueel geweld die voor ons liggen. Aan elke invalshoek lijkt gedacht: samenwerken, bespreekbaar maken, hulpstructuren inzichtelijk maken, geweld voorkomen, adequaat handelen bij bestaand geweld en ervoor zorgen dat het duurzaam wordt opgelost. Alles is onderbouwd met recente wetenschappelijke onderzoeken en beschreven door bevlogen professionals, met input van ervaringsdeskundigen en leunend op het werk en de expertise van vele maatschappelijke instanties mogelijk gemaakt door extra financiële middelen die deze coalitie ervoor uittrekt. Onze complimenten daarvoor.

00:34:28

De heer Pechler (Partij voor de Dieren): In de collegebrief staat terecht dat geweld vaak te maken heeft met, ik citeer: "machtsverschillen en traditionele opvattingen over mannelijkheid en vrouwelijkheid en een cultuur waarin grensoverschrijdend gedrag en grensoverschrijdend seksueel gedrag, seksisme en ongelijkheid tussen mannen en vrouwen normaal is, biedt een voedingsbodem voor huiselijk geweld". Het cruciale belang om dit te doorbreken om geweld te voorkomen, blijft naar mijn mening wat onderbelicht in de plannen. Voor preventie is ook echt die cultuuromslag nodig. De heersende cultuur van toxische masculiniteit, waarin mannen vaak nog altijd moeten voldoen aan het stereotype van stoer, sterk en macho is een voedingsbodem voor geweld. Jongens wordt verteld dat ze een watje of een mietje zijn, als ze zich kwetsbaar opstellen of huilen.

00:35:14

De heer Pechler (Partij voor de Dieren): Veel jongens en mannen leren niet om met hun emoties om te gaan en na deze jaren op te kroppen, is geweld vaak het resultaat. Nog meer dan het taboe doorbreken, geweld signaleren en handelingsverlegenheid voorkomen, moeten we onze jongens leren dat geweld niet hoort bij masculiniteit en deze traditionele opvattingen doorbreken. Op veel scholen zal vast aan jongens geleerd worden dat geweld en slaan niet de oplossing is. Is er echter niet een nog veel grotere inzet op nodig, ook gezien wat de wethouder net in de eerste termijn zei? Graag een reactie.

00:35:45

De heer Pechler (Partij voor de Dieren): Deze 'rape culture' oftewel verkrachtingscultuur, wordt verder versterkt door invloedrijke mannen zoals 'grap

them by the pussy' Donald Trump of misogyny influencers met extreme ideeën zoals Andrew Tate, die een verdienmodel hebben gebouwd op uitlatingen als 'een vrouw is het bezit van een man'. Zij praten het aanranden van- en onderdrukken van vrouwen goed en moedigen het ook nog eens aan. Is er op online vlak daarom ook niet meer actie nodig om te voorkomen dat met name jongens op een beïnvloedbare leeftijd door dit soort gewelddadige ideeën wordt meegesleurd om geweld en de overdracht daarvan te beëindigen? Tot zover, Voorzitter.

00:36:23

Voorzitter: Dank voor uw bijdrage. Eerst de heer De Haan van het CDA en dan kom ik daarna bij u.

00:36:30

Voorzitter: U heeft nog een vraag? Oké, gaat u gang. De heer De Haan, CDA.

00:36:35

De heer De Haan (CDA): Voorzitter, dank u wel. Ik denk ten eerste ook dank aan mevrouw Menger voor het delen van haar verhaal. We hebben het hier over een campagne die we willen opstarten, zodat meer mensen zich ook gaan melden en meldingen doen. Ik denk dat juist dit soort verhalen van Janet ook meehelpen om het wat meer uit de taboesfeer te krijgen. Dank voor jouw kwetsbaarheid en dat je dat zo openbaar hier wilde delen. Ik ben er zelf in ieder geval goed stil van. Dat heb je mooi verteld en dapper gedaan.

00:37:10

De heer De Haan (CDA): Voorzitter, als we naar het actieplan kijken, zoals mevrouw Menger dat ook heel terecht zei, dan schrik je weer van de cijfers. Als we zien dat er in onze gemeente ruim 16.000 mensen zijn die ermee te maken hebben en meer dan 1.000 kinderen. We zien in het aantal meldingen bij Veilig Thuis slechts het topje van de ijsberg. Het topje dat we zien, waar we wat mee doen, maar waarvan in ruim de helft van de gevallen mensen nog steeds te maken hebben met ernstig en veel geweld. Het is goed dat het college erkent dat de inzet bij lange na niet voldoende is en dat er een aantal maatregelen worden voorgesteld. Toch zijn er bij onze fractie nog wel een tweetal zorgen.

00:37:55

De heer De Haan (CDA): Dat zit ten eerste in de situatie bij Veilig Thuis. Zolang ik het debat al voer binnen het sociaal domein, spreken we jaarlijks over de wachtlijsten bij Veilig Thuis. We spreken jaarlijks over de manier waarop we dat gaan oplossen en jaar in jaar uit wordt beterschap beloofd. Dat is goed, maar als we kijken naar de wachtlijsten die er nu zijn, dan zien we dat er nu weer flinke wachtlijsten zijn. Dat komt door hoog verloop van personeel en moeite met het vinden van personeel. Dat stemt mijn fractie toch echt wel somber, zeker gezien we nu slechts dat topje van die ijsberg zien en we door middel van campagnes mensen willen oproepen zich juist meer te gaan melden. Natuurlijk hopen we veel te voorkomen en hopen we dat mensen zich ook gaan melden bij WIJ Groningen, zodat je eerder betrokken bent, maar ook daar liggen nog wat zorgen.

00:38:50

De heer De Haan (CDA): De wethouder had het net over die herprioritering. Als we dan kijken naar WIJ Groningen, dan nemen we bijvoorbeeld extra taken op ons met

de basis jeugdhulp, dus we gaan extra doen met WIJ. Toch zou ik ook wel over die herprioritering wat nadere informatie willen krijgen van de wethouder. Waar gaat dit ten koste van? Of moeten we überhaupt in plaats van herprioritering extra investeren in WIJ, zodat het niet ten koste hoeft te gaan van iets? Moeten we ook taken laten vallen? Daar graag nog een uiteenzetting over van de wethouder.

00:39:28

Voorzitter: Dat was uw bijdrage? Mooi. Dan kijk even. Mevrouw Goodijk van Student en Stad.

00:39:35

Mevrouw Goodijk (Student en Stad): Dank u wel, Voorzitter. Allereerst wil ik mijn respect uitspreken naar mevrouw Menger voor het zo dapper zijn om haar verhaal te delen; heel bijzonder. Eerst even over de aanpak van huiselijk geweld. Het is überhaupt al een heel mooi begin dat we hier nu als raad met elkaar over spreken en dat er nu een concreet actieplan ligt; we weten dat het er is, maar kunnen we het beter in kaart brengen en kunnen we het nog beter aanpakken. Ik denk echt dat de eerste stap al is, dat we hier aandacht op vestigen. Ook dat er specifieke aandacht is voor femicide, iets waar onze collega Els van der Weele natuurlijk ook al regelmatig aandacht voor heeft gevraagd. Die aandacht is er namelijk soms echt nog te weinig. Inderdaad, zoals waarschijnlijk iedereen hier vindt, zijn die cijfers echt schokkend, maar we weten nog niet eens of dat alles is. Er ligt nog zoveel onder wat we waarschijnlijk niet kennen. Als we het dan wel kennen, kunnen we het dan überhaupt verhelpen? Dat is een hele lastige en complexe situatie, waar de wethouder terecht de moeilijkheid van schetste.

00:40:45

Mevrouw Goodijk (Student en Stad): Wat mijn fractie persoonlijk het schokkendst vond bij de aanpak huiselijk geweld was de kans op terugval. Meer dan de helft van de gezinnen, die wij wel in het vizier hebben, kunnen wij alsnog niet duurzaam helpen met het oplossen van dit probleem. Ik denk dat het inderdaad heel belangrijk is, dat we die inzet langduriger gaan gebruiken.

00:41:13

Mevrouw Goodijk (Student en Stad): Dan wil ik nog even specifiek naar de collegebrief over seksueel geweld. Ook dit is zo onzichtbaar, maar het heeft zulke verre gevolgen voor mensen hun persoonlijk leven en voor mensen om te kunnen functioneren in de maatschappij. Als je dan leest of hoort dat één op de tien vrouwelijke studenten wordt verkracht tijdens de studententijd...

00:41:36

Mevrouw Goodijk (Student en Stad): De tijd die de 'mooiste tijd van je leven' is, als ik de mensen die ouder zijn dan ik mag geloven. Dat je op die leeftijd zulke ervaringen meemaakt die jarenlang effect hebben op jouw functioneren als persoon, dat kan ik bijna niet bevatten. Het probleem is enorm en de schade is ernstig, dat weten we. Echter, dan is het natuurlijk ook pijnlijk, zoals de heer De Haan ook al aangaf, dat we nu al een tekort hebben aan deskundigheid, een tekort hebben aan mensen die daar adequaat mee om kunnen gaan en dat er nu al een wachtlijst is bij Veilig Thuis. We gaan inderdaad meer inzetten op signaleren, maar als we meer signaleren wat gaan we daar dan vervolgens mee doen?

00:42:24

Mevrouw Goodijk (Student en Stad): Wat ons betreft - en dat konden natuurlijk vorige week ook al horen van de ervaringsdeskundigen - is het dan heel belangrijk dat in ieder geval iemand een luisterend oor biedt, dus iemand die misschien weet hoe het is om zoiets te ervaren of die daar goed mee om kan gaan. Dat hoeft niet meteen een professional te zijn, maar in ieder geval luisterend oor. Daarom is het denk ik ook juist belangrijk dat organisaties zoals No Need to Hide meer bekendheid krijgen en dat we misschien ook als gemeente gaan kijken naar hoe kunnen we juist dit soort initiatieven ondersteunen. Dan is het ook goed om te horen dat er een steunpunt komt. Echter, hoe zorgen we dat het steunpunt bekend wordt?

00:43:06

Mevrouw Goodijk (Student en Stad): Zoals we vorige week ook hoorden, lopen mensen heel vaak voor langere tijd met het probleem, omdat ze niet weten waar ze naartoe kunnen; wie kan ik aanspreken, wie kan ik om hulp vragen en wie durf ik om hulp te vragen? Wij vragen aan de wethouder, hoe kunnen we als gemeente zorgen dat we duidelijker inzichtelijk maken welke steunpunten of hulpverleningsorganisaties er zijn en via welke kanalen? Niet iedereen is namelijk te bereiken via dezelfde kanalen. Bekendheid van de hulpverlening en een luisterend oor is denk ik heel belangrijk is, in ieder geval voor de slachtoffers.

00:43:45

Mevrouw Goodijk (Student en Stad): Dan wil ik me ook nog aansluiten bij de woorden van de heer Pechler. We kunnen ons namelijk alleen focussen op de slachtoffers, maar ook de daders spelen natuurlijk een hele grote rol hierin en zij zouden ook onderdeel moeten zijn van de oplossing. Dank je wel.

00:44:02

Voorzitter: Dank. Volgens mij wil mevrouw Martinez Doubiani het woord al heel lang. Of niet? Woordvoering? Ja, dat klopt. Dan geef ik u nu het woord.

00:44:16

Mevrouw Martinez Doubiani (D66): Dank u wel, Voorzitter. Dank aan mevrouw Menger voor delen van haar verhaal. Voorzitter, ik ben afgelopen weekend naar de 'hypofilm' Barby geweest. Hoe zou het zijn om te leven in een samenleving waar genderongelijkheid, het patriarchaat, maar ook huiselijk geweld, seksueel geweld en femicide niet bestaat of plaatsvindt? Echter, Voorzitter, de echte wereld en de realiteit is anders. In 2018 kwam in het nieuws dat een zestienjarige jongedame, Hümeyra, door haar ex-vriend vermoord werd. In het actieplan staan ook de cijfers dat elke acht dagen een vrouw vermoord wordt omdat ze vrouw is.

00:45:00

Mevrouw Martinez Doubiani (D66): Afgelopen zomer vond er een vreselijk zedendelict in onze gemeente plaats. U begrijpt het al, dit zijn de verhalen die de media halen. We weten allemaal dat dit het topje van ijsberg is, zoals de heer De Haan dat zonet benoemde. Voorzitter, D66 omarmt en steunt het actieplan huiselijk geweld en het Gronings Offensief. Huiselijk geweld, kindermishandeling, ouderenmishandeling, seksueel geweld en femicide en elke andere vorm van geweld zou nooit normaal gevonden moeten worden. Onze fractie is ook dankbaar voor organisaties zoals Wender Vier, No Need to Hide en andere partijen die zich al jaren inzetten voor dit onderwerp, maar ook dankbaar voor de ervaringsdeskundigen die

hun verhaal delen en zich voor dit onderwerp duurzaam blijven inzetten. Voorzitter, we zijn tevreden dat er geïnvesteerd wordt in preventie, het doorbreken van taboe en dat er acties komen.

00:46:02

Mevrouw Martinez Doubiani (D66): Wat betreft de investering en preventie zien wij dat als je wil sturen op cultuurverandering dat je hier duurzaam op moet blijven investeren, dus ook voor de lange termijn. Opvoeding en onderwijs spelen hier een cruciale rol en dat heeft de wethouder net ook benoemd. De risicofactoren en handhaving, maar ook de afhankelijkheid in bepaalde relaties en het doorbreken van taal en cultuurbarrières wellicht. Preventie, lokaal en regionaal, duurt langer dan het aantal jaren dat hier wordt beschreven. Voorzitter, er zijn een paar punten al benoemd en daar sluiten wij ons graag bij aan. Het punt dat gemaakt is over de intensivering van de actiepunten in de noordelijke wijken is heel goed te begrijpen, maar wij willen ook graag meegeven, net zoals de andere fracties, dat seksueel geweld, huiselijk geweld en elke vorm van geweld ook in andere wijken en dorpen kan plaatsvinden.

00:47:10

Mevrouw Martinez Doubiani (D66): We sluiten ons ook aan bij het punt dat Student en Stad heeft gemaakt over studenten. Dat is shockerend en we vragen daar aandacht voor. Het laatste punt dat ik wil maken, naar aanleiding van een verhaal van een goede kennis, is de warme overdracht en de nazorg. Vaak als er sprake is van...

00:47:38

Mevrouw Martinez Doubiani (D66): In dit geval was er sprake van huiselijk geweld en wellicht ook seksueel geweld. Het is heel belangrijk dat op het moment dat er hulp is geweest, dat er ook nazorg is. Een goede nazorg, zodat er geen terugval plaatsvindt, maar ook nazorg bijvoorbeeld als je in een relatie of afhankelijkheidsrelatie zat, dat je ook uiteindelijk op eigen benen kunt staan. Dat is heel erg belangrijk, dus dat wilde ik nog even meegeven. Voor de rest steunen en omarmen wij dit voorstel en het actieplan.

00:48:16

Voorzitter: Dank. Mevrouw Jones voor een interruptie of voor woordvoering? Voor uw woordvoering. GroenLinks, gaat uw gang.

00:48:23

Mevrouw Jones (GroenLinks): Dank u wel, Voorzitter. Ik sluit mij aan bij de woorden die eerder gesproken zijn, waarin de ervaringsdeskundigen vorige week en vandaag ook mevrouw Menger hun verhalen met ons gedeeld hebben. Ik denk dat dit nogmaals benadrukt waar het lokale actieplan mee begint. Ik noem het toch even, want ik denk dat we het ons te vaak niet realiseren. Dat is namelijk dat niet op school, niet op straat, maar thuis de grootste kans is om met geweld in aanraking te komen. Ik denk dat dit een schokkend gegeven om hier bij dit onderwerp nog extra te benoemen. GroenLinks is daarom ook blij met deze aanpak, die zich richt op sneller handelen en een toename in het aantal meldingen om juist beter zicht te krijgen, in datgene waarvan we weten dat het veel vaker gebeurt dan wij nu zien.

00:49:22

Mevrouw Jones (GroenLinks): We zijn vooral blij met de training voor de brede groep professionals, onder andere in het onderwijs en bij de maatschappelijke organisaties. Echter, zeker ook het opleiden tot aandachtsfunctionarissen van mensen waar we misschien niet meteen aan denken, maar met wie veel mensen een vertrouwensband hebben, zoals bijvoorbeeld hun kapper. Ook zijn we blij met de inzet van ervaringsdeskundigen. Met die punten zijn wij allemaal heel blij. Het is al eerder genoemd, helaas leidt huiselijk geweld in sommige gevallen ook tot de dood. Dat er in Nederland 43 vrouwen per jaar zijn die dit soort geweld met de dood moeten bekopen, dat vinden wij echt niet te verteren. Daarom is het ook goed dat er speciaal voor dit specifieke onderdeel van huiselijk geweld apart aandacht is. Verder willen we zoals gezegd, graag horen hoe de resultaten zijn van deze aanpak en indien succesvol zien wij graag dat deze verder uitgerold wordt. Dank u wel.

00:50:32

Voorzitter: Ik dank u voor uw bijdrage. Mevrouw Gierkink van de Partij van de Arbeid.

00:50:41

Mevrouw Gierkink (Partij van de Arbeid): Bedankt, Voorzitter. Ik wil mijn woordvoering beginnen met vanaf hier Els te bedanken voor haar enorme inzet op dit onderwerp. Zij heeft er de afgelopen periode echt ontzettend veel tijd ingestoken. Ik mag nu het stokje van haar overnemen. Het is best heftig, maar jeetje wat is dit belangrijk. Zeker als je beseft hoe schrijnend de gevolgen van huiselijk geweld, kindermishandeling en seksueel geweld zijn. Zeker als je beseft dat elke acht dagen - de tijd die tussen de vorige bijeenkomst vorige week en deze sessie zit - een vrouw vermoord wordt, simpelweg omdat ze vrouw is. Voor elk van deze vrouwen, vorig jaar waren dat er 43, stonden in maart een paar schoenen op de Grote Markt. Met de hele raad hebben we een pamflet aan het college aangeboden over femicide, waar we een groot deel - daarvoor ook dank aan de wethouder - van terugzien in dit actieplan. Ook met de rest van de plannen zetten we een stap in de richting van een veilige gemeente zonder huiselijk geweld, kindermishandeling en seksueel geweld. We vragen ons wel af of die stap groot genoeg is en of we doen wat nodig is voor de slachtoffers.

00:51:48

Mevrouw Gierkink (Partij van de Arbeid): Eerst seksueel geweld. Om seksueel geweld te stoppen en te voorkomen komen er onder andere een coördinator, een communicatieadviseur, een gespreksondersteuner en een steunpuntmedewerker. We maken ons zorgen dat we misschien te veel in deze systemen investeren. We vragen ons af of we ook genoeg investeren in de hulp voor de slachtoffers. Daarnaast zijn we verder heel blij dat dit plan er nu wel is en dat het samenvoegen van kennis en netwerken en het ontwikkelen van een goede databank ook gebeurt.

00:52:21

Mevrouw Gierkink (Partij van de Arbeid): Tenslotte juichen we ook de betrokkenheid van zoveel mogelijk ervaringsdeskundigen bij beide plannen toe, dus daar ook onze complimenten voor. Dat is ook meteen het bruggetje naar huiselijk geweld en kindermishandeling. We steunen de extra aandacht voor de noordelijke wijken en we zijn blij met de keuze om, daar waar de risicofactoren hoog zijn, extra in te zetten. Het is echt belangrijk dat we het geweld duurzaam stoppen. Voor individuele

gezinnen, maar ook voor de maatschappij, leidt het echt tot een epidemie aan gevolgen. Daarom nog de vraag, die ik net aan de wethouder stelde, of we in de andere wijken genoeg doen om terugval te voorkomen en daarmee dus minimaal anderhalf jaar bij een gezin blijven.

00:53:11

Mevrouw Gierkink (Partij van de Arbeid): Over de financiën vragen we ons toch af of het aanstellen van een projectleider de juiste inzet van de middelen is. Ik hoor wat de wethouder net zegt, maar zeker met het aantal meldingen dat misschien gaat toenemen en de wachtlijsten die er nu soms al zijn, moeten we echt zorgen dat we de middelen die we krijgen goed inzetten. Als het aankomt op keuzen, dan zouden wij het geld liever inzetten voor concrete hulp en ondersteuning om geweld op te lossen en te voorkomen.

00:53:37

Mevrouw Gierkink (Partij van de Arbeid): We hebben tenslotte twee voorstellen die we graag zouden willen uitwerken met de raad en het college. Het eerste is: als we weten waar de risico's liggen dan moeten we daar echt bovenop zitten en dat geldt ook voor individuele gezinnen. Er is elders een project ontwikkeld waar mensen die te maken hebben met schulden of plotselinge werkloosheid hulp krijgen om te zorgen dat deze stress niet omslaat in huiselijk geweld. Vooruitzien op basis van kennis en risicofactoren dus en niet wachten tot het te laat is. Ten tweede wordt er nu gestreefd naar eerdere hulpverlening binnen 48 uur. We zijn heel blij dat het college er eerder bij wil zijn, maar we weten ook uit onderzoek dat het momentum echt in die eerste 24 uur zit. Op andere plekken wordt er ook mee geëxperimenteerd om er binnen 24 uur te zijn, dus we vragen ons af wat het college nodig heeft om het binnen die 24 uur te kunnen halen. Bedankt.

00:54:31

Voorzitter: Dank. Ik neem aan dat u in het begin refereerde aan Els van der Weele, uw fractiegenoot? Dan weet iedereen wie 'Els' is. Oké, wie kan ik het woord geven? *Mevrouw Akkerman van de VVD.*

00:54:46

Mevrouw Akkerman (VVD): Dank u wel, Voorzitter. Ook dank aan mevrouw Menger voor het delen van haar verhaal; iets om stil van te worden. Bij het lezen van de stukken hebben we begrepen dat we veel doen, maar dat het nog niet effectief genoeg is. Als fractie worden wij daar wel een beetje droevig van, want het is zo dat van alles wat we tot nu toe deden, we ook de hoop en de verwachting hadden dat het zou helpen. In die zin maakt dat enigszins moedeloos. Wel positief is dat er echt een gedegen onderzoek is gedaan door het Verwey-Jonker Instituut naar welke maatregelen dan wel effectief zijn. Dit is natuurlijk, wat ons betreft, een onderwerp waar het niet gaat om hoeveel geld je investeert, maar dat je de dingen gaat doen die echt werken, dus dat vinden we van belang.

00:55:28

Mevrouw Akkerman (VVD): Een aantal jaren terug heeft de VVD-fractie zich ook hard gemaakt voor een aandachtsfunctionaris in het onderwijs en die is er ook gekomen. Dat wil zeggen niet op elke school, maar wel eentje die gelinkt is en gelieerd is aan het onderwijs, waardoor leerkrachten bij iemand terecht kunnen. Wij horen dat dit nog steeds nuttig is en als nuttig ervaren wordt. Wij zien ook dat daar extra

investering op komt, dus dat lijkt ons goed. Dat geldt voor alle dingen in het plan, waarvan uit dat onderzoek bleek dat ze effectief zijn, dus het lijkt ons heel zinvol om daar extra op te investeren. Dan heb ik nog opgeschreven 'noord en zuid'. Wat de wethouder daarover zei, stemde ons wel enigszins gerust. Het is dus niet zo dat de mensen in de niet noordelijke wijken vergeten worden. Ook wij vinden het echter wel belangrijk om nog een keer te benadrukken hoe belangrijk dat is, want het is natuurlijk door bepaalde risicofactoren ook slim om daar in te zetten waar je meer kans hebt dat dingen niet goed gaan. Echter voor het individu in een wijk, waar je dat misschien niet had verwacht, is de impact natuurlijk net zo groot, dus dat moet zoveel mogelijk voorkomen worden. Dank u wel.

00:56:35

Voorzitter: Ik kijk de zaal rond. Ja, de heer Brandenburg, SP.

00:56:40

De heer Brandenburg (SP): Voorzitter, ik ga het heel kort houden gegeven dit onderwerp, omdat ik geen zin heb om er heel lang bij stil te staan. We hebben met elkaar hier volgens mij uitvoerig gewisseld hoe ernstig dit allemaal is, dus daar moeten we snel met elkaar wat aan doen. Volgens mij ligt er een gedegen plan, dus ik zou zeggen: aan de slag.

00:57:01

Voorzitter: Dat was helder en duidelijk. Mevrouw Van der Heide van de ChristenUnie.

00:57:09

Mevrouw Van der Heide (ChristenUnie): Dank voor het woord, Voorzitter. 'Drie op de vier mishandelde kinderen worden later ook gewelddadig' luidde de titel van een artikel op NU.nl afgelopen week. Dit bleek uit onderzoek van het Verwey-Jonker Instituut. Ook de cijfers uit de stukken liegen er niet om. Uit de titel van dit artikel blijkt ook dat het doorbreken van geweld ontzettend belangrijk is en dat het ook helpt om dit in de toekomst te voorkomen. Het blijft een zaak van lange adem, zoals ook werd aangehaald door het Verwey-Jonker Instituut. Als het gaat om een zaak van lange adem is het nodig dat we als organisatie blijven leren tijdens het uitvoeren van dit actieplan. We zijn blij met het actieplan, ook omdat daar ongeveer alles is meegenomen vanuit verschillende invalshoeken en disciplines. Het is goed dat er uitgebreid aandacht is voor alle vormen van geweld en ook de ambitie wordt uitgesproken om dit te willen beëindigen en doorbreken.

00:58:07

Mevrouw Van der Heide (ChristenUnie): We zijn blij dat we het vanavond hebben over dit onderwerp. Bij seksueel geweld en huiselijk geweld is zichtbaarheid ontzettend belangrijk. Het ook vanavond hierover hebben, helpt daarbij en ook verhalen, zoals die van mevrouw Menger, helpen voor die zichtbaarheid. Uit de stukken blijkt wel dat de regionale informatie en netwerken onvoldoende zichtbaar zijn. Als we willen dat het probleem meer zichtbaar wordt door campagnes is het ook van belang om daarbij in het oog te houden dat we dan ook moeten weten naar welke instanties we kunnen verwijzen, waar je terecht kunt met je verhaal en dat de juiste netwerken op orde zijn. We hopen dan ook dat hier prioriteit aan wordt gegeven.

00:58:49

Mevrouw Van der Heide (ChristenUnie): Dit geldt overigens voor alle soorten geweld. We moeten ons blijven afvragen of duidelijk is waar seksueel geweld of huiselijk geweld gemeld moet worden en of dit laagdrempelig genoeg is.

00:59:02

Mevrouw Van der Heide (ChristenUnie): Ik wil graag nog kort uit de stukken de studenten aanstippen. Zoals Student en Stad net ook al zei, is seksueel geweld onder studenten op de universiteit, het hbo en verschillende mbo-scholen in onze gemeente een groot probleem. Wij zijn een gemeente met heel veel studenten. De onderwijsinstellingen worden wel genoemd als het gaat om het vergaren van kennis over seksueel geweld, alleen niet als het gaat om het melden van seksueel geweld. We vragen ons af of de gemeente ook samenwerking kan zoeken met deze organisaties, omdat het misschien binnen de organisatie laagdrempelig kan zijn om dit te melden en daarbij ook in ieder geval een luisterend oor te krijgen.

00:59:45

Mevrouw Van der Heide (ChristenUnie): Tot slot dan nog, zoals eerder ook gezegd, is het een zaak van lange adem en we verwachten dan ook niet dat het binnenkort is opgelost. Ondanks dat zijn we wel benieuwd wanneer het college tevreden is over het uitvoeren van het huidige actieplan en wanneer we als raad bij elkaar moeten komen om te kijken of er extra inzet nodig is en of dit mogelijk is. Dank u wel.

01:00:12

Voorzitter: Dank voor uw bijdrage. Mevrouw Bernabela van de Partij voor het Noorden.

01:00:18

Mevrouw Bernabela (Partij voor het Noorden): Bedankt, voorzitter. Voor ons ligt het actieplan Huiselijk geweld, kindermishandeling en geweld tegen vrouwen. De cijfers zijn ondanks de aanpak nog steeds erg hoog, evenals het aantal incidenten wanneer er een melding wordt gedaan. Dit is zorgelijk. Het actieplan bevat veel goede verbeteringen en zeker op het gebied van integrale samenwerking. Ook is het goed dat er een fysiek punt komt. Wel nog een paar op- en aanmerkingen. Het hulpaanbod voor plegers lijkt nu wel heel vrijwillig en vrijblijvend. Terwijl, als het bekend is dat ze plegers zijn, het toch voor de hand ligt om een hulptraject verplicht te stellen, ook als er geen aangifte gedaan is door het slachtoffer. Waarom is het dan toch nog zo vrijwillig? Aandacht voor alle groepen is belangrijk, want helaas komt huiselijk geweld voor in alle lagen van de bevolking. Zoals mevrouw Menger ook zei...

01:01:19

Voorzitter: Mag ik even? Kunt u iets beter in de microfoon praten, want ik heb zelf...

01:01:23

Voorzitter: Ik weet niet of de wethouder het goed hoort. De blower gaat ook aan, dus als u het nog even wil proberen? Als wethouder even kan aangeven of ze de vragen goed verstaat?

01:01:34

Mevrouw Bernabela (Partij voor het Noorden): Ja, dat is goed. Zo beter?

01:01:37

Mevrouw Bernabela (Partij voor het Noorden): Waar was ik gebleven? Juist onder welgestelden is het bespreken vaak lastiger door schaamte en het gevoel van falen. Ook op scholen is bespreekbaarheid belangrijk, evenals het signaleren van huiselijk geweld en seksueel geweld. Het verkleinen van de wachtlijsten blijft belangrijk en daarmee ook het verkorten van de wachttijd, die vaak te lang is, waardoor de problemen versterken. We hopen dat stichtingen zoals 'No Need to Hide' meer bekendheid krijgen, zodat de slachtoffers zich eerder melden en geholpen kunnen worden.

01:02:11

Voorzitter: Dat was het? Ik weet niet waar de blower zit, maar als die uit kan?

01:02:20

Voorzitter: Een kleine schorsing voor de blower.

01:02:38

Voorzitter: We hervatten de vergadering weer. Ik geef de heer Ram van de PVV het woord voor de woordvoering.

01:02:45

De heer Ram (PVV): Dank u wel, Voorzitter. Allereerst wil ik mevrouw Menger bedanken voor haar dapperheid, openheid en kwetsbaarheid. Het raakt mij ook, moet ik eerlijk zeggen.

01:03:13

De heer Ram (PVV): Als PVV ondersteunen wij de intensiveringen die er worden gedaan met een concreet actieplan en het begin van een aanpak. De vraag is welke interventies werken en de gemeente is daar zoekende in. Ik vind het een goede zaak dat de gemeente daar stappen in zet. Intensiveringen bij kindermishandeling en bij seksueel geweld tegen vrouwen, maar voor de lange termijn denk ik dat dit niet genoeg is. Het is niet alleen te weinig geld, maar er zijn ook te weinig deskundigen op dit moment. Wil je een effectieve aanpak hebben, moet je beginnen bij extra training en bij extra deskundigen die echt verstand hebben van een gezin en een systeemaanpak. De PVV wil dat er een langetermijnaanpak komt van huiselijk geweld om dat uiteindelijk zoveel mogelijk uit te bannen.

01:04:11

De heer Ram (PVV): Het is een extreem complex probleem. Van mijn therapeut heb ik ooit gehoord dat een persoon in twee jaar kan bereiken in therapie, waar een samenleving 30 jaar over doet.

01:04:31

De heer Ram (PVV): Wil je dus een echte en blijvende verandering, dan zul je een visie met interventies moeten ontwikkelen voor de lange termijn. De risicofactoren zijn al genoemd. Op de noordelijke stadswijken wordt eerst ingezoomd, maar dit speelt natuurlijk in alle lagen van de bevolking. Middeninkomens, hoge inkomens, LHBTI-gemeenschap, maar ook tussen mannen en vrouwen. In tegenstelling tot hoe de Partij voor de Dieren het aanvielt, hebben wij toch een ander beeld. Van de 100 agressieve personen, dit is wetenschappelijk onderzocht, is 60 procent man en 40 procent vrouw. Dat is de verhouding en het is een significant verschil. Mannen zijn inderdaad agressiever, maar dat wil niet zeggen dat vrouwen niet agressief kunnen

zijn. Van dit beeld willen wij af. Wij willen een systeemaanpak op gezinsniveau, waar zowel mannen en vrouwen, slachtoffers en daders, volledig aan bod te komen. Wil je een geweldspiraal binnen een gezin doorbreken, betekent het dat je die geweldspiraal moet zien als symmetrisch; beide ouders hebben een rol.

01:06:01

De heer Ram (PVV): Wij willen dit probleem niet ideologisch aanvliegen, maar op basis van analyse de echte oorzaak vinden in een pragmatische aanpak en op de relationele sfeer. Naast seksueel geweld en fysiek geweld is emotioneel geweld en emotioneel misbruik één van de allergrootste oorzaken van persoonlijke stoornissen en daarvoor willen wij als PVV aandacht vragen. Dank u wel, Voorzitter.

01:06:32

Voorzitter: Dank. Ik heb iedereen gehad, geloof ik. Ja, dat klopt. Het is een ernstig beladen en emotioneel onderwerp. Iedereen bedankt voor de bijdrage. We zijn op tijd en redelijk snel door de tijd heen, want er is weinig debat onderling gevoerd. De wethouder heeft dus genoeg tijd om op de materie in te gaan.

01:07:01

Voorzitter: We nemen voor dit onderwerp alle tijd die we daarvoor gereserveerd hebben. Ik geef de wethouder het woord.

01:07:10

Mevrouw Molema: Dank u wel. Ik herken die lading. Ik kom uit een gezin waar ook heel veel vinkjes verkeerd stonden bij een kansrijke start. Ik herken ook hoe dat doorleeft. Ik herken ook dat iedere keer, als je een verhaal over ervaringen hoort, de tranen je in de ogen springen. Het is heel gek, ik heb zelf kinderen en ik ga het delen: je wil kinderen zo veilig mogelijk laten opgroeien en een fijn klimaat bieden. Je hebt een relatie en je wil geen ruzie maken met elkaar en je houdt van elkaar. Toch, op de één of andere manier, bestaat het in Nederland bij heel veel gezinnen dat het niet gebeurt. Dat is in en inriest, want dat neem je je leven lang mee. Dat maakt ook dat mensen hun leven lang beschadigd zijn. Volgens mij zie je dat nu ook in de bijdrage van mensen. Ik heb meerdere raadsleden wel eens gesproken, iedereen heeft zijn eigen verhaal vanuit zijn thuissituatie. Bij de één is dat wat heftiger dan bij de ander, maar er zit altijd iets in.

01:08:06

Mevrouw Molema: Voor mij was dat ooit de reden om de politiek in te gaan en om te denken, het is soms echt geluk dat je goed terecht komt in je leven, terwijl je ziet dat anderen met een soortgelijk verhaal aan de andere kant komen en het echt heel erg lastig hebben en hun leven lang in een hele lastige context blijven worstelen. Voor mij is dit een enorm lastig vraagstuk wat ik herken, je wil eigenlijk veel meer doen, maar je loopt ook vast in wat kun je nu doen en wat is behapbaar. We hebben met onze maatschappelijke partners, maar ook met Veilig Thuis en met ambtenaren hele gesprekken gevoerd over hoe doe je dit nu. Je wil een generatieplan maken, waarbij je 20 jaar investeert om een nieuwe generatie kinderen op te laten groeien, maar ook nieuwe relaties laten ontstaan. Het klopt inderdaad dat mensen die thuis iets mee hebben gemaakt een enorm verhoogd risico hebben dat ze zelf of plegger worden of slachtoffer. Het is heel lastig dat je tijdelijke financiering hebt. Ik ga u daar ook in meenemen, want ik heb nu toch nog een half uur de tijd tot het einde.

01:09:06

Mevrouw Molema: Dat maakt het echt een hele lastige afweging. Het klopt, de heer Haan, er is een wachtlijst op dit moment bij Veilig Thuis. Dat komt ieder jaar terug. Er is weer een dagmail in de maak, want we hebben afgesproken dat we u daarover informeren. Dat heeft ook te maken met dat ze geen personeel kunnen krijgen. Je wil heel veel en je hebt tijdelijke financiering, maar je hebt een aantal partners waar op dit moment personeel echt een gigantisch vraagstuk is. Dan is dit volgens mij het actieplan, waar je als eerste een stap zet, wetende dat huiselijk geweld, kindermishandeling en seksueel geweld echt niet alleen maar voorkomt bij mensen die sociaaleconomisch een slechte positie hebben. Het komt overal voor, dat weten we, maar dan is het wel de keuze om hier te starten. Op het moment dat we weten hoe het landt, voeren we het vervolggesprek met u over dit levert het op, dit is wat we aankunnen samen, willen we daar andere dingen in doen en willen we daar anders in prioriteren. Dat gesprek met u als raad gaan we heel open voeren om te kijken naar wat kan.

01:10:06

Mevrouw Molema: Ik denk dat we hier met elkaar allemaal delen - hier in deze ruimte, maar ook in de totale raad - dat dit een echt een wezenlijk thema is. U heeft hier het afgelopen jaar en het is ook echt door meerdere raadsleden continu geagendeerd, aangegeven dat dit een wezenlijk maatschappelijk vraagstuk is. Dan is het niet dat we niet efficiënt zijn, maar het probleem is ontzettend lastig en complex. Het is niet zo dat als wij een casemanager inzetten, dat het niet efficiënt is of dat die er niet geweest is, als de helft hermeldingen zijn. Het betekent dat het doorbreken van geweld ongelooflijk lastig en complex is. Dat zit in een systeem en dat vraagt echt een andere aanpak. U leest ook in onze aanpak, dat wij erkennen dat je systeemgericht moet werken en dat het een samenspel is. Het is ook niet dat wij zeggen dat mannen alleen maar geweld plegen en dat vrouwen het niet doen. We weten wel dat het feitelijk bij mannen zwaarder geweld is en dat het ook vaker, als je het hebt over seksueel geweld in de relatie, mannen zijn die wat bij vrouwen doen. Volgens mij erkennen we al die nuancerings daarin. Waar wij u in meenemen - en dat is volgens mij door meerderen ook aangegeven - we proberen dit zo onderbouwd mogelijk te doen. We kijken naar wat doen die interventies in Groningen en hoe doen we dat op een manier dat het ook goed behapbaar is voor ons. We zouden niets liever willen dan het ook verder overal uitrollen, maar we moeten wel eerst deze stap zetten in de noordelijke wijken om die ervaring op te doen.

01:11:30

Mevrouw Molema: Dan ga ik even de vragen langs. Hoe weten we of dit genoeg is en de vraag werd gesteld, wanneer bent u nu tevreden? Dat vind ik heel lastig. Ik zou namelijk niets liever hebben dan dat we een verdubbeling van het aantal meldingen binnen een jaar hebben en dat al die mensen ook de juiste hulpverlening krijgen, maar ik weet niet of dat ons lukt. Ik weet ook niet of we dan daadwerkelijk meteen de hulpverlening in stand hebben, maar dat zou een hele mooie eerste stap zijn, zodat we in ieder geval weten dat meer mensen aan de bel hebben getrokken. Dat is de ideale wereld en of dat realistisch is, dat durf ik niet te zeggen. Volgens mij gaan wij straks zien hoe het aansluit.

01:12:08

Mevrouw Molema: Wat doen we in de communicatie en er was ook een vraag over

hoe maak je nu de steunpunten zo bekend mogelijk. We hebben met ervaringsdeskundigen gesproken en zij hebben ook aangegeven dat ze graag met ons willen meedenken hoe wij kunnen gaan communiceren, zodat het zo goed mogelijk aansluit bij slachtoffers, zodat ze aan de bel kunnen trekken. Daar maken wij echt met heel veel plezier gebruik van en we zijn heel dankbaar dat mensen dat willen. Je merkt dat mensen, die een soortgelijk verhaal hebben, zich ervoor willen inspannen om te zorgen dat andere mensen zo snel mogelijk aan de bel trekken en ook de juiste hulp krijgen. Dat proberen we dus op die manier te doen en dan gaan we erachter komen wat wel werkt en wat niet.

01:12:48

Mevrouw Molema: De herprioritering van WIJ vroegen ook meerdere mensen naar. Ik vind het echt oprecht heel spannend - niet alleen ik, ook het hele college - hoe wij dat gaan doen en wat er van tafel valt. Wij zijn nu bezig om gesprekken te voeren over de afspraken voor 2024. U wordt er over bijgepraat hoe dat zit, maar er zit echt een geldvraagstuk op dit moment door die de CAO-stijgingen die verschillende partijen hebben en wat wij zelf voor indexatie binnenkrijgen, waardoor die prioriteringsgesprekken nog scherper gevoerd moeten worden dan voorheen. We zullen u op de hoogte stellen van de uitkomsten daarvan en u ook meenemen in de dilemma's waar wij voor staan.

01:13:34

De heer De Haan (CDA): Ja, maar toch hebben we nu dit raadsvoorstel en stemmen we straks wel in met een herprioritering bij de WIJ, zonder dat ik zelf een goed beeld heb waar het ten koste van gaat. Daar heb ik zelf wel wat moeite mee.

01:13:53

Mevrouw Molema: Ja, dat snap ik. Volgens mij zullen we u transparant informeren over hoe dat er exact uitziet in de afspraken met de WIJ voor 2024. Met het coalitieakkoord in gedachten zullen wij die gesprekken voeren, maar het is natuurlijk breder dan alleen dit vraagstuk, omdat je ziet dat geld toch steeds meer een vraag wordt. Wij proberen wel binnen de WIJ te zorgen dat er niet te veel van tafel valt, want uiteindelijk hebben we daar volgens mij met elkaar ook een belang in. Dit is echter wel het gesprek wat gevoerd kan worden op het moment dat u met elkaar zegt: "Wij willen dit actieplan en dit heeft ook prioriteit in de uitvoering". Dan kijk ik nog even.

01:14:35

Voorzitter: De heer De Haan heeft nog een vervolgvraag.

01:14:40

De heer De Haan (CDA): We hebben ook als WIJ zijnde extra taken op ons genomen met de basis jeugdhulp. We hebben daar vandaag ook een sessie over gehad, waar ik helaas niet bij kon zijn. Hoe moet ik het zien in dat licht?

01:14:56

Mevrouw Molema: De basis jeugdhulp wordt bekostigd, doordat de indicaties op lichte ondersteuning nu via de basis jeugdhulp worden gedaan. Dat is apart bekostigd. Het is dus niet zo dat we dat in één keer gaan stopzetten, omdat we de aanpak huiselijk geweld hebben en herprioriteren. Het gesprek wat wij gaan voeren over hoe prioriteer je nu gaat echt over het totaal van alle taken van de WIJ. Bijna

een lijfspreuk is 'ongelijk investeren voor gelijke kansen'. Daar zit in dat we sowieso bezig zijn met de herprioritering richting de noordelijke wijken en daar past dit bij. Hoe het exact uitvalt wat we dan minder doen op andere plekken of anders gaan organiseren, daar voeren we op dit moment de gesprekken over. U pakt basis jeugdhulp erbij, maar die wordt echt sec bekostigd uit het jeugdbudget in de verschuiving van individuele indicaties naar de collectieve voorziening van de basis jeugdhulp.

01:15:51

Voorzitter: Gaat u verder.

01:15:57

Mevrouw Molema: Even kijken. Doen we genoeg in concrete hulp? We zeggen, een deel zit bij de WIJ en daarnaast zetten we een deel in met het steunpunt, mevrouw Gierkink. Bij de eerste risico's directe inzet is één van de punten die al eerder is afgesproken met WIJ, want dat is ook over tafel gegaan met relatie...

01:16:17

Mevrouw Molema: Dat was toen de motie van de ChristenUnie over of wat wij doen op het moment dat mensen in de schulden komen rondom relaties en of we daar ook wat in kunnen zetten. Toen was het antwoord, dat WIJ ook altijd het gesprek voert over spanningen in het gezin en wat daar gebeurt. Hulpverlening binnen 24 uur streven we naar, maar we hebben ook het gesprek gevoerd met onze partners of dat eigenlijk wel haalbaar is. Daar kwam uit dat 48 uur haalbaar is, maar dat er uiterst wordt ingespannen om het binnen 24 uur te doen. Op het moment dat we het in het actieplan zetten en we kunnen het niet waarmaken, wekken we een suggestie die volgens mij niet realistisch is. Weet in ieder geval dat ook bij ons bekend is dat het meest effectief is om binnen 24 uur aan de bel te trekken en het gesprek te voeren, alleen dit is hoe wij het nu hebben opgenomen.

01:17:06

Mevrouw Molema: Niet effectief ben ik al op ingegaan. Volgens mij is het wel effectief, maar is het alleen een hele complexe problematiek. Noord en zuid ben ik volgens mij ook al op ingegaan. Regionale netwerken. Er zit een heel verhaal over de bekendheid van het Centrum Seksueel Geweld in het Offensief. We zoeken echt heel bewust de bekendheid op, zodat iedereen weet dat ze zich daar kunnen melden met vragen. U heeft echter ook gehoord dat het niet alleen gaat om acute vraagstukken, maar ook op het moment dat er vanuit het verleden een behoefte is. Het betrekken van het onderwijs erbij is een hele goede, dus ik ga kijken hoe we dat nog mee kunnen geven aan de projectleider voor het Offensief Seksueel Geweld.

01:17:53

Mevrouw Molema: Ik weet dat studentenverenigingen op dit moment ook heel erg bezig zijn om het normatieve gesprek te voeren binnen hun vereniging over wat er wel acceptabel is en niet. Ze straffen zelf ook al op het moment dat er dingen gebeuren die niet kunnen.

01:18:09

Mevrouw Molema: Even kijken, dan hulpaanbod voor plegers verplicht stellen. Op het moment dat het niet strafrechtelijk is, dan kan dat niet. Het is een vrijwillig aanbod. Het is ook best wel een heel lastig gesprek. We doen - en dat ziet u ook in

het actieplan - best veel op plegers en dat gesprek hebben we ook gevoerd met de ervaringsdeskundigen. Zij zeggen: "Ja, het lastige is, er zit altijd ook een verhaal achter de pleger en dat moet ook in het hele systeem besproken worden". Daar moet vooral ook nazorg worden ingezet, zodat juist die herhaling er goed uitkomt. Hetzelfde geldt voor de time-out plekken. Ik merkte aan mezelf, dat ik het in het begin echt een heel lastig vond dat je iets gaat doen richting plegers om hen te ondersteunen. Echter, het wordt door ervaringsdeskundigen aangegeven dat het juist heel fijn is dat zij in hun huis kunnen blijven en de pleger even weggaat. We kiezen er dus ook echt heel bewust voor in ons actieplan om oog voor de pleger te hebben en die ook te helpen.

01:19:06

Mevrouw Molema: Slachtoffer eerder melden, zit volgens mij heel nadrukkelijk in het plan. We proberen daar zo vroeg mogelijk bij te zijn. Langetermijnaanpak ben ik op ingegaan. Het enige is nog de vraag die werd gesteld over het maatschappelijke gesprek, wat je met elkaar moet voeren, door de Partij voor de Dieren. Het normatieve van hoe gaan we met elkaar om en hoe gedraag jij je. Dat maatschappelijke gesprek, zit ook in het in het Offensief Seksueel Geweld, maar ik zou het ook wel mooi vinden dat we dat meenemen in de lobby richting landelijk. Ik heb toevallig vandaag in een landelijk overleg aangegeven dat je merkt dat er heel veel aandacht is voor allerlei veiligheidsvraagstukken, terwijl dit maatschappelijke probleem...

01:19:49

Mevrouw Molema: Als je kijkt hoeveel geld wij vanuit landelijk hiervoor krijgen dan is dat in verhouding tot hoe groot het probleem is minimaal. Om dat maatschappelijke gesprek veel meer op gang te helpen, zou het ook wel mooi zijn als het Rijk daar een beweging in maakt. Ik neem het in ieder geval mee in de lobby en als u bedenkt, ik wil daar volgende week nog echt een extra steuntje voor in de rug geven, dan is dat van harte welkom. Volgens mij ben ik dan door alle vragen heen.

01:20:18

Mevrouw Molema: Oh, niet helemaal?

01:20:21

Voorzitter: Wilt u het toelichten? Gaat uw gang.

01:20:24

Mevrouw Martinez Doubiani (D66): Dank u wel, Voorzitter en de wethouder voor de beantwoording van de vragen. Volgens mij zijn er ook meerdere vragen gesteld over de nazorg en de terugval nadat er hulp is geboden met betrekking tot bijvoorbeeld afhankelijkheidsrelaties of zelfredzaamheid na zo een situatie.

01:20:44

Mevrouw Molema: Ja, dat klopt. Nazorg is nu erin opgenomen. We merkten eerder dat de hulpverlening die werd ingezet op een gegeven moment stopte en dat er dan heel veel herhaalmeldingen waren. Dat zetten we nu bewust langer in dan voorheen. Aan de andere kant heeft het gesprek met de ervaringsdeskundigen ook geholpen, want zij stelden ook die vraag rondom financiële onafhankelijkheid. Zij gaven aan dat onze gemeentelijke dienstverlening soms dingen doet die niet een veilig gevoel geven op het moment dat mensen weggaan bij hun partner en een beroep doen op

inkomensvoorziening hier. We zijn nu heel bewust bezig om te kijken hoe kunnen we in onze dienstverlening meenemen, als er iets speelt rondom huiselijk geweld of seksueel geweld of ex-partner gerelateerd geweld, om het toch veiliger te maken. Eén van de punten was dat ze zeiden: "Ja, dan gaat de brief naar mijn ex-partner, waarvan ik juist niet wil dat hij of zij weet waar ik woon". Daar hebben we ook wat in te doen, dus daar is oog voor. Dat is in het traject al eerder aangegeven door vrouwen met ervaring.

01:21:51

Voorzitter: Is de vraag van D66 beantwoord?

01:21:55

Mevrouw Martinez Doubiani (D66): De vraag is beantwoord. Ik wilde alleen meegeven dat in zulke situaties...

01:22:01

Mevrouw Martinez Doubiani (D66): Van een goede kennis van mij heb ik meegekregen, dat een hele nare situatie na scheiding of na het einde van de relatie ontstond, waardoor de persoon in kwestie die slachtoffer was, vervolgens naar de dienstverlening ging, maar dat dit niet werd meegenomen in de gehele aanpak. Het is dus wel fijn om te horen dat jullie daarmee aan de slag gaan.

01:22:24

Voorzitter: Oké, duidelijk. Mevrouw Goodijk van Student en Stad.

01:22:28

Mevrouw Goodijk (Student en Stad): Dank je wel. Ik had inderdaad nog één vraag gerelateerd aan...

01:22:32

Mevrouw Goodijk (Student en Stad): We hebben dus vaak een tekort aan deskundigheid en personeel. Er zijn wachtlijsten, dus in de tussentijd is het kunnen bieden van een luisterend oor al cruciaal. Ik vroeg me dus nog af hoe we juist die initiatieven zoals No Need to Hide kunnen faciliteren.

01:22:51

Mevrouw Molema: Dat zit bij ons in de aanpak. Wij proberen in ieder geval in onze lokale aanpak, maar ook bij het offensief, zoveel mogelijk gebruik te maken van ervaringsdeskundigen. Ik ben nu de gesprekken aan het voeren over...

01:23:01

Mevrouw Molema: We hebben straks Orange the World met geweld tegen vrouwen en de Week van de Kindermishandeling. We kijken ook heel bewust hoe we ervaringsdeskundigen maximaal in kunnen zetten om het verhaal te vertellen en het probleem overal goed op tafel te krijgen, zodat we daarna de vervolgstappen kunnen zetten. Die samenwerking is heel goed. No Need to Hide heeft ook bij mij aan tafel gezeten toen we het gesprek voerden met de ervaringsdeskundigen. Zij hebben ook echt nieuwe dingen aangedragen, die we hebben meegenomen in onze aanpak.

01:23:34

Voorzitter: Is uw vraag beantwoord? Wethouder.

01:23:39

Mevrouw Molema: Ja, ik wil nog wel afsluiten. Hier is door heel veel mensen echt heel erg hard aan gewerkt en ik vind het fijn om te horen dat jullie dit zo dragen en het ook een belangrijk thema vinden. Ik doe het niet vaak, maar deze keer is het echt heel erg gemeend en ik geef iedereen die heeft bijgedragen aan het plan echt dikke complimenten. Er is echt ongelooflijk hard aan gewerkt en niet alleen door onze ambtenaren, maar ook door allerlei maatschappelijke partners die daarbij betrokken zijn, dus ook bedankt voor jullie mooie woorden.

01:24:06

Voorzitter: Dank voor de beantwoording en de bijdragen. Er zijn veel vragen gesteld. Ik hoorde van de wethouder dat ook veel in de plannen wordt meegenomen en een paar toezeggingen over het onderwijs betrekken. Ik weet niet of het van de VVD of van D66 was. Van de Partij voor de Dieren een maatschappelijk gesprek richting landelijk. Dan is de vraag aan de commissie of het raadsvoorstel conform naar de raad van vier oktober kan of dat er nog fracties zijn die een motie of een amendement overwegen? Stilte. De PVV.

01:24:45

De heer Ram (PVV): Ja, ik overweeg wel een motie, misschien in samenspraak met de Partij voor de Dieren zelfs, over een stap naar landelijk.

01:24:54

Voorzitter: Dat is een motie op het raadsvoorstel. Er ligt ook nog een collegebrief, die gaat in principe niet door naar de raad, maar dat kan ook via een motie vreemd. Dit is een motie die u aankondigt? Oké, dan daarvan notie. Zijn er nog meer? *Mevrouw Gierkink* van de Partij van de Arbeid.

01:25:15

Mevrouw Gierkink (Partij van de Arbeid): Ik twijfel nog even. Ik moet nog even overleggen met 'de grote' Els van der Weele, die hier veel over weet.

01:25:22

Voorzitter: Oké, de Partij van de Arbeid geeft dat nog aan. Misschien van de Partij voor de Dieren. We kunnen dus misschien drie moties verwachten.

01:25:34

Voorzitter: Dan wil ik hierbij u allen danken voor uw aanwezigheid en uw inbreng. Ik wens iedereen - ook de kijkers thuis - een prettige voortzetting van de avond.